

Trouw

door Marc van Dijk

Huub Oosterhuis staat drie keer in de top tien van het religieuze lied. Tegelijkertijd liggen zijn werk en persoon steeds slechter bij de kerkleiding, zoals blijkt uit een brief van bisschop Wiertz. Hij verdedigt het — nu nog plaatselijke — verbod op diens geestelijke liederen.

Eigenlijk heeft de Amsterdamse priesterdichter Huub Oosterhuis (1933) van meet af aan niet te klagen gehad over de ontvangst van zijn liederen. Grote literaire erkenning bleef weliswaar uit, maar in rooms-katholieke en protestantse kerken in en buiten Nederland behoorde zijn werk al snel tot het basisrepertoire.

Zie de top tien van het Nederlandse religieuze lied, samengesteld door luisteraars, die de NCRV-radio vandaag presenteert: Oosterhuis staat op zeven, drie en één.

Maar er is ook iets anders. Naast de top tien liggen twee brieven op zijn tafel: van een parochiaan uit het Limburgse Meersen, gericht aan bisschop Wiertz van Roermond, en het antwoord van de bisschop.

Parochiaan Jan Gulikers, die zich 'altijd een actief, betrokken en trouw lid van de rk kerk heeft gevoeld', uit in de brief zijn 'teleurstelling en zorg' over de nieuwe, lijvige zangbundel die sinds enkele jaren in zijn bisdom wordt gebruikt. In deze 'Laus Deo' zijn alle liederen die Huub Oosterhuis heeft geschreven, weggelaten. Ongelofelijk dat een kerk dat kan doen, aangezien Oosterhuis' liedteksten van een diep geloof en een hoge spiritualiteit getuigen, alsook een enorme taalrijkdom bevatten."

Kennelijk, constateert Gulikers, is Oosterhuis door het bisdom 'of mogelijk door de hele Nederlandse kerkprovincie' tot persona non grata verklaard. „Ik geloof er heilig in dat Jezus Christus zou hebben genoten van de manier waarop hij door Oosterhuis in liederen is beschreven.” Nu staat het kerkboek volgens Gulikers vol met 'onbekende, oubollige teksten'.

In zijn antwoord legt bisschop Wiertz, destijds verantwoordelijk voor de samenstelling van de bundel, bondig uit waarom hij 'helemaal achter deze keuze staat'. Huub Oosterhuis leest er met enige emotie uit voor: „Het probleem is dat de genoemde dichter de Katholieke Kerk heeft verlaten en uitdrukkelijk ook afstand heeft genomen van het Katholieke geloof*”

„Ik zou niet weten wanneer”, zegt Oosterhuis. Hij Leest verder: In de laatste, lange periode van zijn leven komt Christus niet meer voor in zijn teksten. Ze zijn horizontaal of bevatten nog slechts vage verwijzingen naar God. Welnu, de katholieke liturgie ziet met name de Heilige Eucharistie als centrum van onze Kerk, en vraagt om liederen en gezangen die hiermee niet in strijd zijn — volgens het oude gezegde: de wijze van het geloof is ook de wijze van het bidden en zingen.”

Oosterhuis weet nauwelijks waar hij moet beginnen, vindt het 'onzorgvuldig op de wijze van Verdonk'. Waar haalt de bisschop het vandaan? Ik heb de katholieke kerk nooit verlaten. En ik ben ook nooit uit mijn ambt gezet. Ik ben ontslagen als studentenpastor; dat is heel anders. Men wist dat ik door zou gaan. Daar ging dat hele conflict juist over,”

Het 'conflict', dat overigens eerst draaide om collega-studentenpastor Jos Vrijburg, betrof het celibaat. Toen Oosterhuis in 1970 als gehuwde priester voorging in zijn Amsterdamse Studentenekklesia, werd de hele groep progressieve pastores ontslagen en moest de gemeente de kapel van het Ignatiuscollege verlaten. Oosterhuis werd bovendien uit de jezuïetenorde gezet. „Maar er was geen sprake van excommunicatie of zoiets. Dat is zorgvuldig vermeden. Ze hebben mij nooit het priesterschap ontnomen. Had misschien wel moeten gebeuren. Is niet gebeurd.”

Wil Oosterhuis dan ontkennen dat zijn ekklesia buiten de kerkelijke kaders valt? Nee, natuurlijk niet. Maar ik ben niet uit die kerk gegaan, ik klaag die kerk aan. Ik heb een conflict met Rome. Maar wat ben je dan? Ben je dan niet meer katholiek? Is Hans Kung niet meer katholiek? En Edward Schillebeeckx?”

De katholieke traditie is volgens Oosterhuis eindeloos veel breder dan de mensen die haar nu representeren. De vorige paus heeft in zijn ogen het vernieuwende Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) 'genekt. Rome treedt zo monolithisch mogelijk op, en doet vervolgens alsof dat de traditie is. Maar het is niet katholiek om anderen er-van te beschuldigen niet meer katholiek te zijn.”

'Het Vaticaan is een sekte', heeft Oosterhuis eerder wel gezegd. „En het Opus Dei ook”, voegt hij eraan toe. En zijn eigen Studentenekklesia? Niet. Wij sluiten niemand uit, hebben de waarheid niet pacht, we hebben geen macht en geen geld.”

Zijn ekklesia is onmogelijk te vergelijken met schismatieke bewegingen, zoals die van bisschop Lefèbvre, die op eigen houtje bisschoppen heeft gewijd. Die positie heb ik nooit geclaimd, Wij zijn in vrije opstelling, buiten verantwoordelijkheid van de bisschop, doorgestaan met wat we deden. Dan zegt de roomserik: 'Kan niet, bestaat niet.' Bestaat niet? Kijk: bestaat wel!”

Oosterhuis noemt Wiertz' brief 'een document', alleen al omdat hij 'volstrekt ingaat tegen de praktijk van bijvoorbeeld veel Limburgse katholieken', Dat zie je aan die brief van die Jongen, die zich presenteert als een raskatholiek. En zo zijn er duizenden. Het RK omroepbestuur programmeert mijn liederen, week in week uit. Maar als ze een van mijn tafelgebeden gebruiken, krijgen ze rechtstreeks ruzie met Simonis.” Oosterhuis' tafelgebeden raakten al in de jaren zeventig uit de gratie bij de clerus.

De brief verwoordt volgens Oosterhuis iets wat in de kerktop al jaren leeft, maar wat zelden wordt uitgesproken. „In 2000 hebben ze op een vergadering afgesproken dat mijn teksten niet meer mogen worden gebruikt in officiële bundels. Toen zat de nieuwe bundel van Roermond er net aan te komen, en daar sta ik dus niet in.”

Het zal niet bij Roermond blijven, weet Oosterhuis nu. Er komen geen nieuwe bundels; andere bisdommen nemen die van Roermond over.” Hij ligt al op honderden plaatsen; in Oisterwijk (bisdom Den Bosch), in Castricum (bisdom Haarlem). De bisschoppen Hurkmans en Punt zijn volgens Oosterhuis dan ook het meest 'Roermond-georiënteerd'. Dat zijn Opus Dei-achtige mensen. Het is allemaal hoogst

hypocriet, hoor. Niet een van de huidige bisschoppen heeft zijn wijding ontvangen zonder een liedje van mij erbij. ja, Eijk misschien.”

Begin jaren zestig werd Oosterhuis bemoedigd door bisschoppen als Bluysen en Bekkers, om toch vooral veel te maken, ‘want er was niks. In opdracht van de Nederlandse en Vlaamse bisschoppen vertaalde hij de Latijnse Canon Missae, het officiële eucharistische gebed.

Daarop volgde een vernieuwend oeuvre van zón vijfhonderd liederen, dat groeit tot op de dag van vandaag, De ironie van de geschiedenis: straks is het vertaalde Latijn misschien het enige wat nog mag in de Nederlandse RK kerken. „En het werkt echt hoor, zón verbod. Als je er niet bent, kun je ook niet gezongen worden.”

Het ergste vindt Oosterhuis misschien nog wel dat zijn werk ‘gediskwalificeerd wordt door mensen die het niet kennen’, Dat Christus niet meer voorkomt in zijn teksten, geldt misschien voor het woord Christus. Dat moet je herijken, dat is besmeurd. ‘Christus’ is een titel, Jezus was zijn naam, Die naam maakt ook duidelijk dat hij een Jood was. Ik heb een beginselverklaring in liedvorm,, die bestaat uit 29 namen voor Jezus van Nazareth. Koploper, Enige, Morgenster — allemaal uit de nieuwtestamentische documenten. Ik heb ze alleen maar op een rijtje gezet. Omdat eenkennige ‘Christus’ te doorbreken.”

En mocht het de bisschop niet om het woord, maar om de figuur Christus te doen zijn, dan zou hij Oosterhuis’ laatste boek kunnen lezen, suggereert hij: ‘Hier aanwezig. Een leerdicht over Jezus van Nazareth’.

Het zit Oosterhuis hoger dan menigeen zou denken. Het moet mij ook hoog zitten. Dit is mijn levenswerk. En dat is net zomaar gemaakt. Het is begonnen als een voorschot op het concilie, er moest een liturgie in de volkstaal komen. Dat is de ongebroken lijn, nog altijd. Dat er ook vijftien liedjes van me in het protestantse Liedboek kwamen, vond ik natuurlijk leuk. Maar het is bedoeld om de katholieke liturgie vorm te geven.”